

Міжнародна конференція «Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій» 20-21 лютого 2008 р.. – Суми: СОІППО, 2008. – С. 184-187

УДК: 371.13 + 373.3

Петрученя Ганна Григорівна, ст. викладач
Воровка Маргарита Іванівна, доцент
Мелітопольський державний
педагогічний університет

Педагогічна компетентність як складова професіоналізму вчителя

Анотація. У роботі розглянуто підходи до визначення проблеми педагогічної компетентності та професіоналізму вчителя, розкрито співвідношення цих категорій, доведена актуальність вивчення названих явищ.

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічна компетентність, професіоналізм, професіоналізм вчителя.

Annotation. Petrychenia A.G., Vorovka M.I. Pedagogical competence as a brunch of the teacher's professionalism. The ways of consideration of the problem of pedagogical competence and the teachers' professionalism are shown in the article, the correlation of these categories is exposed, the actuality of these adopted phenomenas is proved as well.

The key words: professional competence, pedagogical competence, professionalism, the teacher's professionalism .

В сучасних умовах реформування освіти радикально змінюється статус педагога, його освітні функції. Відповідно змінюються вимоги до професійно-педагогічної компетентності вчителя-вихователя, до рівня його професіоналізму. Це актуалізує необхідність вивчення феноменів «професійна компетентність» та «професіоналізм».

Професійну компетентність сьогодні визначають як певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як володіння людиною здатністю і умінням виконувати певні трудові функції (А.К.Маркова) [4]; як наявність спеціальної освіти, широкої загальної і спеціальної ерудиції, постійне підвищення своєї науково-професійної підготовки (В.Г.Зазикін і А.П.Чернишева) [3]; як професійну підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання задач і обов'язків повсякденної діяльності (К.А.Абульханова)

[6]; як потенційну готовність вирішувати задачі із знанням справи (П.В. Симонов) [7].

Педагогічна компетентність тлумачиться як система знань та вмінь педагога, що виявляється при вирішенні на практиці професійно-педагогічних задач (Н. Кузьміна) [2]; володіння знаннями, вміннями та їх нормами, що необхідні для виконання своїх професійних функцій, а також психологічними якостями для їх виконання; реальна професійна діяльність у відповідності з еталонами та нормами (В. Стрельников) [7]; система знань та вмінь, на основі яких формується творчий потенціал учителя та будується його діяльність (Т. Браже).

Професійну компетентність педагога розглядають як інтегровану особистісну характеристику, що включає психологічну (розуміння та усвідомлення власної діяльності) та теоретичну (набуття особистісно значущих знань та вмінь) готовність його до діяльності, здатність вирішувати на практиці педагогічні задачі та виконувати роботу в цілому (Є.М. Бачинська) [1].

Відокремлюють наступні види професійної компетентності: комунікативна (Ю. Жуков, Л. Петровська, Є. Кузьмін, тощо); функціональна компетентність як сукупність предметної, психолого-педагогічної і методичної компетентності вчителя (В. Адольф); спеціальна компетентність в області дисципліни, що викладається; методична компетентність в області способів формування знань, умінь і навиків у учнів; психолого-педагогічна компетентність у сфері навчання; диференціально-психологічна компетентність в області мотивів, здібностей, спрямованості тих, кого навчають; рефлексія педагогічної діяльності або аутопсихологічна компетентність (Н. Кузьміна) [2].

Як бачимо, досліджуючи педагогічну компетентність, одні учені віддають перевагу загальним і спеціальним знанням вчителя, інші – засвоєнню професійних умінь, треті - доповнюють необхідні знання і уміння певними психологічними якостями, четверті підкреслюють в змісті професійної компетентності педагога особові властивості. Суттєвим уявляється питання про співвідношення категорій «компетентність» та «професіоналізм», оскільки вони нерідко ототожнюються і їх межі чітко не позначені. Деякі учені зіставляють професіоналізм з іншими поняттями, так чи інакше пов'язаними з характеристикою здатності людини виконувати роботу: компетентність, майстерність, кваліфікація.

Інші розглядають професіоналізм з погляду діяльності: його розуміють як «оволодіння повною мірою досягненнями своєї науки, суміжними областями знань, мистецтвом їх вживання в своїй практиці» на противагу «дилетантизму» (В. Бондаревській); основою професіоналізму вважають науково-теоретичну і практичну підготовку (В. Сластьонін, І. Ісаєв, Є. Шиянов тощо) [5].

Такий підхід акцентує діяльнісну сутність професіоналізму, де сукупність знань, умінь і навиків необхідна для успішної професійної діяльності. В рамках такого підходу А. Маркова виділила п'ять рівнів професіоналізму:

допрофесіоналізм, професіоналізм, суперпрофесіоналізм, непрофесіоналізм (псевдопрофесіоналізм) і післяпрофесіоналізм.

Інші дослідники розуміють професіоналізм як характеристику особистості: він розглядається як інтегральна властивість особистості, що формується в діяльності та обумовлена мірою реалізації її громадянської зрілості, відповідальності, довга (І. Багаєва); це вища точка в розвитку особистості (О. Бодальов) [1].

Ми вважаємо, що у розгляді поняття «професіоналізм» найоб'єктивнішим є особистісно-діяльнісний підхід, що розглядає у єдності професійний і особистісний розвиток фахівця. У межах такого підходу професіоналізм вчителя трактується як високий рівень його психолого-педагогічних і науково-предметних знань і умінь у єдності з відповідним культурно-етичним обличчям (В. Синенко) [7].

У такому випадку серед критеріїв професіоналізму педагога, разом з психологічними, що характеризують педагогічну діяльність (об'єктивні, результативні, процесуальні, кількісні, якісні і інші критерії), виділяються і суб'єктивні критерії – відповідність професії вимогам людини, його мотивам, схильностям, особова прихильність до професії, задоволеність працею в ній, наявність стійкої психолого-педагогічної спрямованості, сукупності необхідних професійно-психологічних особових властивостей педагога (А.Маркова) [4]. В структурі професіоналізму вчителя відокремлюють два взаємозв'язані компоненти: професіоналізм діяльності як якісна характеристика суб'єкта діяльності і професіоналізм особи як сукупність особових якостей педагога, сприяючих або, навпаки, перешкоджаючих рішенню педагогічних задач вчителем (Н.Кузьміна) [2].

Таким чином, професійних знань і умінь, які виступають основою будь-якої професійної діяльності, загального розвитку і широкої ерудиції, недостатньо для становлення вчителя-професіонала, оскільки саме для педагогічної професії вирішальне значення мають його особистісні етичні якості, які і дозволяють формувати особистість учня.

Педагогічна компетентність пов'язана, перш за все, з діяльністю вчителя, з його здібністю до виконання певних професійних дій, підґрунтя яких утворюють необхідні професійні знання і уміння, складаючи «фундамент» професіоналізму педагога. Особові ж якості вчителя наповнюють внутрішнім смислом педагогічну діяльність і необхідні для становлення вчителя-професіонала.

Отже, ми дійшли висновку, що поняття «професіоналізм» ширше за своїм значенням поняття «компетентність», оскільки крім діяльнісного аспекту воно включає певні характеристики особистості фахівця, і тому педагогічна компетентність є лише однією із сторін професіоналізму вчителя.

Література

1. Бачинська Є.М. Психолого-педагогічна компетентність класного керівника // Наша школа. - 2003. - №5. - С. 41-47.
2. Кузьміна Н.В. Методы исследования педагогической деятельности. - Л.: ЛГУ им. А.А.Жданова, 1970. - 114 с.

3. Лотова И.П. Психологические условия эффективности профессиональной деятельности работников социальных служб. – М.: Издательство МГСУ «Союз», 1999.- 127 с.
4. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя // Советская педагогика. – 1990. - № 8. – С. 82-88.
5. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, .И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1998. – 512 с.
6. Психология и педагогика. Учебное пособие / Под ред. К.А.Абульхановой, Н.В.Васиной, Л.Г.Лаптева, В.А.Сластенина. – М.: Совершенство, 1998. – 320 с.
7. Стрельников В.Ю. Професійна компетентність вчителя //Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи: Збірник статей /За ред. С.В.Крисюка. - К., 1992. - С. 44-45.